

Framsidan

1 / 04

Aktuellt magasin från Regionbibliotek Västra Götaland

I FAROZONEN

Nya lagar och regionala biblioteksplaner

I dagarna har kulturdepartementet publicerat ett förslag till ny bibliotekslag. (Om biblioteksverksamheterna; J. Forslund Ds 2003:66). Här föreslås införandet av en ny paragraf, 7a§ i bibliotekslagen med följande lydelse:

"Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka. Kommuner och landsting bör anta planer för biblioteksverksamheterna."

Många är besvikna. Man hade väntat sig en bibliotekslag med "klös i" som skulle ha definierat kvaliteter och resurser som stöd för det kommunala arbetet. Många hade nog också hoppats på skrivningar som skulle kunna skydda nedläggningshotade biblioteksfilialer eller annan biblioteksverksamhet som inte ligger i blickpunkten för det politiska och mediala intresset.

Nu finns det ju bibliotek som måste läggas ner. Små bibliotek på orter som tappat merparten av sin befolkning och där resurserna krympts så att tillgängligheten och kvaliteten är så dålig att de ortsbor som fortfarande är beroende av biblioteksservice söker sig till grannortens öppna, ljusa och tillgängliga lokaler, de skall naturligtvis läggas ner.

En fråga vi kan ställa oss i Västra Götaland är om en vassare bibliotekslag skulle ha kunnat skydda de sjukhusbibliotek som nu hotas av nedläggning. Dessa bibliotek tillhör ju inte kategorin trötta, dammiga och otidsenliga utan tvärtom har i många sammanhang bland annat Alingsås sjukhusbibliotek framhållits som ett dynamiskt, modernt och framåtblickande bibliotek.

Nu finns hos oss ett regionalt beslut som klart och tydligt definierar ambitionen för sjukhusbiblioteken. I den kulturpolitiska strategi som fastställdes av regionfullmäktige 2001 heter det att det **skall** finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur som resurs i vårdarbetet. I en skrift som i dagarna utgivits av regionen "Din guide till sjukvården" heter det: "Vill du läsa om hälsa och sjukdom är sjukhusbiblioteken en bra resurs" varefter följer en förteckning över sjukhusbiblioteken i regionen. Här finns nedläggningshotade och icke nedläggningshotade listade.

Kan lokala sjukvårdsnämnder upphäva beslut som fattats av regionfullmäktige? Lever man upp till det stolta "RUS- målet

nr 6 i Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland" att öka försprånget som Sveriges ledande kulturregion och samtidigt lägga ned sina moderna och nyskapande sjukhusbibliotek? Om bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverkade bättre, som föreslås i det nya lagförslaget, skulle man då kunna finna klokare vägar för biblioteksverksamheterna än vad som nu håller på att hända i Västra Götaland?

Lena Skoglund

Förvaltningschef
Regionbibliotek Västra Götaland

framsidan

redaktion

ansvarig utgivare	Lena Skoglund lena.skoglund@vgregion.se
redaktör	Ann-Charlotte Hammarén ann-charlotte.hammarén@vgregion.se
redaktionsgrupp	Ann-Charlotte Hammarén Lena Skoglund Gunvor Alexandersson
bildhantering	Finn Hensner
omslagsbild	Ola Erikson
tryck	Litorapid media AB Göteborg

Regionbibliotek Västra Götaland
Förlagshuset/Heurlins Plats 1
413 01 Göteborg
Tel 031-13 36 03
www.bibl.vgregion.se

innehåll

ledare – Nya lagar och regionala biblioteksplaner	
aktuellt – Livsviktig oas	4
politik – ”Kropp och själ hör ihop”	5-7
fakta – Konsekvensbeskrivning och styrdokument	8
politik – ”Illa eller förmildrande”	10-11
inblick – Plockar fram det friska	12
inblick – Ren medicin	14
inblick – Så jobbigt ändå	15
forskning – Medicin för själen	16-17
beslut – Obemannat i Alingsås	18-19
manifestation – Tänk efter före	20-21
krönika – Den lilla djälva kulturen	22
personligt – Aha-upplevelse på avd. 315	23

Livsviktig oas

Susanna Månsby tror på rummet som en oas, en mötesplats också när det gäller sjukhusbiblioteken.

En sjukhusentré skulle bli så mycket bättre och leva upp till helhetsynen med ett modernt bibliotek i frontlinjen, gärna i nära samverkan med sjukhusinformation.

Istället för en storslagen entré på Sahlgrenska, nordeuropas största sjukhus, har Susanna Månsby fått en konsekvensbeskrivning på sitt bord. Om total avveckling av de allmänna sjukhusbiblioteken.

Text och foto Gunvor Alexandersson

Jag möter Susanna Månsby, chef för de allmänna sjukhusbiblioteken i Göteborg, på Hotel Sheraton. Vi slår oss ner bland grönt och vid vatten i en vacker entrémiljö, som också är lugn och behaglig för samtal.

Hur ser nuläget ut i Göteborg?

– När jag kom tillbaka från min julleddighet den 8/1 fick jag besök av min verksamhetschef, som berättade att hon fått uppdraget att skriva en konsekvensbeskrivning om total avveckling av sjukhusbiblioteken.

Den uppgift som jag fick var att beställarna saknade 226 miljoner kronor. Sahlgrenskas underskott är 11 miljarder och att lägga ner sjukhusbiblioteken ger 1,3 promille av hela underskottet. Denna 1,3 promille skulle ge en vinst först om 10 år på 12 miljoner, när man har räknat bort alla personalkostnader.

Hur vill Du beskriva en förlust av sjukhusbiblioteken?

– Rummet har ju en otrolig betydelse. Just rummet, som är en oas för patienter,

närstående och personal. Att man ska kunna gå till ett rum och få känna en bit av det friska. Många bland personalen går in och andas ut ett tag.

Vi är också en viktig rehabiliteringsresurs i vården, eftersom vi arbetar med det friska hos patienten.

”Sahlgrenskas underskott är 11 miljarder och att lägga ner sjukhusbiblioteken ger 1,3 promille av hela underskottet.”

Är korta vårdtider en anledning till förslag om nedläggning?

– Att hävda att vårdtiderna är korta är ett sätt för politikerna att komma undan. De borde istället ta reda på hur biblioteket används. Korta eller långa vårdtider påverkar inte våra kundgrupper. Det är individens behov som styr. Vårt dagliga utåtriktade arbete riktar sig mot de grupper som behöver våra tjänster mest.

– Ett sjukhusbibliotek är ju en del av rehabiliteringen inom vården och vi hjälper personal och patienter att orka vidare, hävdar Susanna Månsby, chef för de allmänna sjukhusbiblioteken i Göteborg.

Man använder begreppet icke-vård och icke-kärnverksamhet på sjukhusbibliotek i jämförelse med ren vård. Är det rimligt, tycker du?

– Ett sjukhusbibliotek är ju en del av rehabiliteringen inom vården och vi hjälper personal och patienter att orka vidare. När man vill skära ned och spara borde det finnas ett kulturskydd för sjukhusbiblioteken. Vi som räddar liv indirekt måste få egna pengar! För vi kan ju aldrig slåss mot vården!

Har då inte politikerna några direktiv att rätta sig efter?

– Jo, och det tycker jag är den viktigaste frågan att ställa till politikerna, eftersom det finns ett styrdokument för Västra Götalandsregionen. Det är från 23 oktober 2001 och heter "Kulturpolitisk strategi för Västra Götalandsregionen" och säger att det skall finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur som resurs i vårdarbetet.

– Vem tryggar dokumenten och borde inte det tas upp i regionfullmäktige om strategin ska ändras, undrar Susanna Månsby. Och kan då verkligen lokalsjukhusen själva bestämma?

**Karin Ländelius,
direktör sjukhusstaben på SU**

Varifrån kommer uppdraget om konsekvensbeskrivning för sjukhusbibliotekens totala avveckling?

– Bakgrunden till uppdraget är att beställarorganisationen, bestående av politiker och tjänstemän, inte har pengar att fullfölja sina åtaganden, när 226 miljoner ska bort. Då måste Länssjukvården för Göteborgarna ses över och då har man sett över alla verksamheter och vad som man skulle kunna ta bort. I vecka 13 fattar de 5 lokala hälso- och sjukvårdsnämnderna eventuellt ett beslut. Sedan är det den lokala sjukhusstyrelsen som fattar sitt beslut efter den nya beställningen. Konsekvensbeskrivningen om sjukhusbiblioteken är bara en av frågorna, som ska ses över.

Hur ser Du på förslaget?

– Det är en svår fråga. Sjukhusbiblioteken är viktiga, men när pengar inte finns och man måste spara måste man jämföra med att vi inte har råd med livmodersoperationer.

Är inte Sahlgrenska norra Europas största sjukhus?

– Jovisst, och Karolinska hopslaget med Huddinge kommer bara på andra plats. Det hela är tråkigt och det är första gången som man inte har råd att fullfölja sina åtaganden på SU.

**Barbro Hedin
beställartjänsteman på Hälso och sjukvårdskansliet i Göteborg, uppdrag att sammanställa Länssjukvården åt SU**

Kan Du säga något om läget ?

– När vi ska spara 226 miljoner kronor måste vi pröva olika möjligheter. Jag kan säga att allt är lusgranskat. Då måste man ju titta på allt.

Har Du något mera att tillägga?

– Under processens gång skall detta arbete kännetecknas av en hög integritet.

Foto Marie Ullnert

Jan Bergqvist (s)
ordförande i styrelsen för Sahlgrenska
Universitetssjukhuset

När tas beslut om sjukhusbiblioteket?

– Det är de 5 beställarnämnderna som skall enas kring vilken slags beställning de vill ha av SU. Detta skall de göra i slutet av mars. Det handlar om hur de skall hantera underskottet på 226 miljoner kronor.

Känner Du till att det finns ett styr-dokumentet, som säger att det skall finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur och resurs i vårdarbetet?

– Ja, det har jag läst och känner väl till vad som står i det...

Hur kan Du påverka beslut?

– Om beställarna gör en beställning, som visar på att de inte kan betala för sjukhusbiblioteket, så måste vi följa detta.

Vad tycker Du själv om sjukhusbibliotek?

– Jag tycker det är en bra verksamhet. Kropp och själ hör ihop! Men jag är icke beredd att offra viktig sjukvård för att rädda sjukhusbiblioteket.

”Kropp och själ hör ihop! Men jag är icke beredd att offra viktig sjukvård för att rädda sjukhusbiblioteket.”

”Patientens rätt till information” talar ju om patientens rättigheter när det gäller att kunna skaffa sig information om hälsa och sjukdom. Här har ju sjukhusbiblioteket utarbetat system. Hur ser Du på det?

– Jag vill inte och kan inte diskutera det nu. Inget beslut är ju heller taget ännu.

Ulrika Landergren (fp)
ledamot i styrelsen för Sahlgrenska
Universitetssjukhuset

Enligt regionens styrdokument ”Kulturpolitisk strategi” ska det finnas väl fungerande sjukhusbibliotek. Hur går det ihop med hot om nedläggning av samtliga sjukhusbibliotek.

– Det finns ett mål som är överordnat; att ekonomin ska gå ihop.

Men nedläggning av sjukhusbiblioteket skulle innebära en mycket liten besparing på endast 1,3 promille.

– Det kan hända. Jag har inte de exakta siffrorna. Men vi måste prioritera vården framför biblioteksverksamhet.

”Vårdpersonalen ska i första hand ägna sig åt sjukvård, inte hämta böcker till patienterna.”

Ulrika Landergren (fp) ledamot i SUs styrelse

Men biblioteksverksamheten används ju som vård. Såväl patienter, personal och anhöriga vittnar om betydelsen av biblioteksverksamhet och annan kultur dels i tillfrisknande och som lindring mot oro och smärta.

– Man är inte beroende av ett bibliotek för att ha tillgång till böcker. Man kan ju faktiskt ha böcker på sjukhuset utan att ha ett bibliotek. Mölndals sjukhus har exempelvis använt sig av kommunens bibliotek. De flesta som ligger på sjukhus har korta vårdtider. Och för dem som har långa vårdtider går det att organisera på andra sätt.

En patient som ligger och väntar på hjärtoperation, en cancersjuk som ligger inne ett par timmar några dagar i måndagen för behandling eller en dement kvinna som bara ligger över natten i väntan på

förflyttning till annat boende är exempel på patienter med korta vårdtider. De är också exempel på patienter med mycket ångest och oro. Personalen vittnar om att tillgången till talböcker, musik, tidningar och skönlitteratur fungerar lugnande för dessa och många andra patienter.

– Chansen att bokvagnen skulle passera just när dessa patienter har behov av det är ju inte så stor.

Patienterna är inte beroende av bokvagnar. Personalen går i många fall till biblioteket och hämtar musik eller böcker till patienter.

– Vårdpersonalen ska i första hand ägna sig åt sjukvård, inte hämta böcker till patienterna.

Vårdpersonalen vittnar om att tillgången till talböcker, musik och skönlitteratur verkar lugnande för många patienter och är en del av tillfrisknandet. Att själv gå dit och låna eller att personalen hämtar en skiva eller bok betyder mycket för patienten

– Du borde vända dig till beställarnämnderna istället. Det är de som ska utreda. Kommer de sedan med en beställning till oss får vi lösa det på bästa sätt.

”En kontakt med bibliotekens personal och utbud är för svårt sjuka människor en kontakt med livets friska sida och rätt använd kan biblioteksverksamheten bidra till patienternas rehabilitering.”

ur Konsekvensbeskrivningen

”Det ska finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur som resurs i vårdarbetet.”

ur Kulturpolitisk strategi för Västra Götaland

FAKTA: ur KONSEKVENSBESKRIVNINGEN	FAKTA: ur DEFINITION AV SJUKHUSBIBLIOTEKEN	FAKTA: ur KULTURPOLITISK STRATEGI FÖR VÄSTRA GÖTALAND
<p>”Budget för allmänna bibliotek och patientinformation är c:a 12 Mkr vilket utgör 1,3 promille av den totala omslutningen för SU.”</p> <p>”I frågan från beställarna påtalas att sjukvårdens innehåll har förändrats, med kortare vårdtider som följd. Detta är sant för vissa grupper, men vi vill framhålla att det fortfarande finns många som vårdas lång tid inom SU eller återkommer regelbundet. För dessa patienter, som kan finnas inom all verksamhet men framförallt återfinns inom psykiatri, rehab, geriatrik och barnsjukvård är bibliotekens verksamhet mycket viktig för välbefinnande och trivsel. En kontakt med bibliotekens personal och utbud är för svårt sjuka människor en kontakt med livets friska sida och rätt använd kan biblioteksverksamheten bidra till patienternas rehabilitering.”</p> <p>”Flera sjukhus i Sverige har under de senaste åren stängt sina sjukhusbibliotek för att kort därefter öppna dem på nytt. Om biblioteken avvecklas försvinner den enda verksamhet inom sjukhusen som arbetar med kultur för patienter, personal och besökande.”</p> <p>”Åldersstrukturen inom biblioteken är hög, vilket innebär att det finns många som kvalificerat sig för periodisk avgångsersättning vid en ev. uppsägning. I samband med avveckling får detta till följd att den reella besparingen av en uppsägning kan komma att bli marginell under lång tid.”</p> <p>”Den hjälp med informationsökning till patienter och anhöriga som sköts av personal vid bibliotekens patientinformation måste i fortsättningen hanteras direkt i vården.</p> <p>Effekten av en avveckling torde bli mycket begränsad under innevarande år. Full effekt kan inte uppnås förrän efter c:a 10 år, p.g.a kvardröjande personalkostnader.”</p>	<p>”Sjukhusbiblioteken har i princip tre grundläggande funktioner. De är redskap i den medicinska informationsförsörjningen, bas i arbetet för kultur i vården inom sjukhusen och de är arbetsplatsbibliotek. Dessa grundfunktioner gör dem till viktiga redskap i patientinformationen.”</p> <p>”Sjukhusbiblioteken är en del i det svenska biblioteksnätverket. För alla bibliotek innebär IT-utvecklingen nya möjligheter och utmaningar. Det är viktigt att sjukhusbiblioteken har goda möjligheter att vara med i detta sammanhang. De system för informationsåtervinning som används bör vara utformade så att regionens sjukhusbibliotek kan dra bästa möjliga nytta av varandras resurser. Sjukhusbiblioteken i regionen ska samverka med varandra och med det totala regionala bibliotekssystemet.”</p> <p>”Hälsa- och sjukvårdsstyrelsen fastställer inom ramen för uppdraget till sjukhusen och efter samråd med kulturnämnden övergripande mål för sjukhusbiblioteken i regionen. På denna nivå fastslås exempelvis att sjukhusen i Västra Götaland ska ha biblioteksverksamhet och att målet för denna är att bidra till att vårdens mål uppfylls.”</p> <p>”I Västra Götaland ska sjukhusbiblioteken arbeta integrerat, vilket innebär att varje bibliotek har alla de grundläggande funktionerna. Det är inte rationellt att till exempel skilja ”patientbibliotek” och ”medicinska bibliotek” från varandra.”</p> <p>”Mål och inriktning för varje bibliotekssektion, liksom organisation, prioriteringar och budget för verksamheten bestäms av respektive sjukhus, som alltså har utföransvaret också för sin biblioteksfunktion.”</p>	<p><i>Styrdokument antaget av Regionfullmäktige 23 oktober 2001</i></p> <p>”Det är här en kulturpolitisk strategi måste börja i konstaterandet att kulturen och konsten själv aldrig behöver motiveras utifrån något annat än sitt eget inneboende värde. Kulturen är i djupaste mening humanismens grundval och en rättighet som tillhör alla.”</p> <p>”Levande kultur, med kvalitet, bredd och förnyelse, ska blomstra i hela regionen. Alla medborgare ska aktivt kunna delta i kulturlivet. Regionens kultur ska inspireras av, inspirera och ge bidrag till den nationella och internationella kulturen.”</p> <p>”Kulturens resurser ska vara tillgängliga för alla och alla ska kunna utnyttja sin rätt att delta i kulturlivet, som brukare, främjare eller skapare. Kulturen ska vara en självklar tillgång i vardagen.”</p> <p>”De kulturpolitiska målen och strategierna som beskrivits i detta dokument påverkar all de verksamheter som regionen har driftsansvar för. Regionen ska vara föredömlig när det gäller att ta vara på kulturens resurser för att stödja verksamhet, verksamhetsutveckling, god arbetsmiljö och god offentlig miljö. Därför ska det finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur som resurs i vårdarbetet. Skapande verksamhet som metod i rehabilitering och vård ska stärkas och utvecklas.”</p>

Håkan Linnarsson (s)
ordförande hälso- och sjukvårdsnämnd
12 (nordöstra Göteborg)

Enligt regionens kulturpolitiska strategi, som antogs av regionfullmäktige 2001, ska kulturens resurser vara tillgängliga för alla och alla ska kunna utnyttja sin rätt att delta i kulturlivet. Det står till och med svart på vitt att det ska finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur som resurs i vårdarbetet.

– Jag har inte tagit del av underlaget på grund av att jag har varit borta från arbetet i fem veckor.

Men hur tänker ni i nämnden. Att lägga ned sjukhusbiblioteken vore att bryta mot regionens styrdokument?

– Vi har inte fört någon diskussion om förslaget i nämnden. Det är ett förslag som helt och hållet plockats fram av tjänstemän. Du är den första som jag diskuterar detta med. Det är ännu inte berett i politisk mening. Än så länge är det inte ett reellt förslag utan endast ett dokument.

Hur ska man, om man tar bort sjukhusbiblioteken, kunna uppnå målet att alla ska kunna ta del av kulturen?

– Jag har ingen som helst bild av vad det skulle innebära. Jag har inte tagit ställning. Det är för tidigt att uttala sig. Det jag vet är att vi ska identifiera kostnader som beställningen rymmer. Jag antar att man ska se över all verksamhet inom SU.

Kerstin Brunnström (s)
ordförande hälso- och sjukvårdsnämnd 5
(centrala och västra Göteborg)

”Jag har inga synpunkter i frågan.”

Kerstin Brunnström

Enligt regionens styrdokument ”Kulturpolitisk strategi” ska det finnas väl fungerande sjukhusbibliotek. Hur går tankegångarna när man funderar på att gå emot regionens mål och diskuterar nedläggning av samtliga sjukhusbibliotek i Göteborg?

– Jag har inga kommentarer. Det pågår ett arbete, en diskussion tillsammans med SU som underlag till ett förslag. Jag har inga synpunkter i frågan.

Enligt styrdokumentet ska kulturen blomstra i hela regionen. Det är endast sjukhusbiblioteken i Göteborg man diskuterar. Hur kommer det sig?

– Jag har inga synpunkter.

Har ni kommunicerat nedläggningen av sjukhusbiblioteken med era partikamrater i kulturnämnden?

– Vi har inte diskuterat det. Vi håller på med förhandlingsarbete med SU. Det handlar om en beställning och egentligen är det en fråga som SU förfogar över.

”Vi har inte fört någon diskussion om förslaget i nämnden.”

Håkan Linnarsson

Framsidan har förgäves sökt Bendt Rodin (s) ordförande i hälso- och sjukvårdsnämnd 11 (Göteborg/Hisingen) för en kommentar.

” Det är antingen så illa, eller förmildrande om man så vill, att de helt enkelt inte känner till vad som står i styrdokumentet.”

Kent Johansson, regionråd, sagt om politikerna i de lokala hälso och sjukvårdsnämnderna

Kent Johansson
regionråd (c)

Enligt styrdokumentet ”Kulturpolitisk strategi för Västra Götaland” ska det finnas välfungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur och som resurs i vårdarbetet. Kan de lokala hälso- och sjukvårdsnämnderna ta ett beslut som strider mot ett styrdokument som antagits av regionfullmäktige?

– Nej, det kan de egentligen inte. I princip gäller det som står formulerat i det styrdokument som antagits av fullmäktige. Verksamheterna ska följa de övergripande målen.

Men är inte de ekonomiska målen övergripande?

– Om nämnderna inte anser sig ha råd eller möjlighet att uppfylla de krav och mål som är formulerade i styrdokumentet, och då menar jag i stora drag, så borde de upplysa regionstyrelsen om detta, och begära undantag för eventuella beslut som strider mot dokumentet.

Hur kommer det sig då att de lokala hälso- och sjukvårdsnämnderna diskuterar i banor att lägga ned sjukhusbiblioteken utan att varken diskuterat frågan med sina partikamrater i kulturnämnderna eller med ledamöter i fullmäktige?

– Det är antingen så illa, eller förmildrande om man så vill, att de helt enkelt inte känner till vad som står i styrdokumentet.

Kent Johansson

Vilka möjligheter har fullmäktige då att stoppa ett eventuellt beslut att lägga ned sjukhusbibliotek?

– Det är en bevakningsfråga. Förslaget till styrdokumentet ”Kulturpolitisk strategi” kommer från kulturnämnden. På det viset har kulturnämnden också ett ”bevakningsuppdrag” så att olika nämnder följer fullmäktiges beslut.

Vad anser du om nedläggningshoten mot sjukhusbiblioteken?

– Jag håller med om det som står formulerat i styrdokumentet som antagits av fullmäktige.

Lars Nordström (fp)
ordförande kulturnämnden
ledamot regionfullmäktige

Enligt styrdokumentet ”Kulturpolitisk strategi för Västra Götaland” ska det finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur som resurs i vårdarbetet. Är det möjligt för lokala hälso- och sjukvårdsnämnder att upphäva styrdokumentet?

– Nej, jag tycker att det är ett helt felaktigt sätt att gå till väga. För att kunna lägga ned sjukhusbiblioteken måste de börja med att begära att styrdokumentet bryts upp. Men ledamöterna i hälso- och sjukvårdsnämnderna verkar dessvärre inte känna till styrdokumentet. Vi i kulturnämnden har därför skickat ut styrdokumentet till samtliga de som ska besluta och hoppas att de därmed ska få insikt i avtalet.

Har inte kulturnämnden något att säga till om i beslutet om sjukhusbiblioteksnedläggning?

– Nej enligt ett tidigare beslut ligger sjukhusbiblioteken på hälso- och sjukvårdsnämnderna. Men de måste naturligtvis rätta sig efter regionens målsättning vilket de inte gör om de beslutar att lägga ned sjukhusbiblioteken.

Vad anser du om sjukhusbibliotekens betydelse?

– Jag tror att sjukhusbiblioteken betyder väldigt mycket för de sjuka. Att läsa när man ligger på sjukhus höjer livs kvaliteten.; oberoende om man ligger på sjukhus en kortare eller längre tid.

Plockar fram det friska

– Att läsa och lyssna på musik lindrar ångest och oro och påskyndar tillfrisknandet. Det skulle sannolikt innebära en merkostnad, inte en besparing, att lägga ned sjukhusbiblioteket. Det konstaterar Gunilla Bergerson, arbetsterapeut på Östra sjukhuset, utifrån sin mångåriga erfarenhet med patienter.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Vi är beroende av ett fungerande sjukhusbibliotek. Vår verksamhet bygger på att stödja patienter och att vara en länk tillbaka till vardagen. Arbetsterapin har hand om patienter med alla sorters diagnoser och litteraturen är en viktig del i verksamheten. Patienterna samlas ibland i grupp runt ett tema. För att finna inspiration i litteraturen tas ofta bibliotekarierna till hjälp.

– Patienterna får kraft och inspiration av att träffa andra och diskutera utifrån litteratur. Att samtala om sin situation är oerhört befriande och för många ett viktigt steg i accepterandet av sin sjukdom. Vi kan visa dem nya intresseområden som avleder tanken på sjukdom och ger livskvalitet.

Det vore ett vansinnigt beslut att ta bort den källa till inspiration och påfyllnad som biblioteket innebär för patienterna. Man måste ha i åtanke att biblioteket är en resurs i vårdarbetet. Det hjälper att hålla vårdtiderna nere. Sjuka människor är utsatta och många blir oerhört deprimerade när de vistas på sjukhus. Utan tillgång till litteratur och musik kommer tillfrisknandet att ta längre tid. Dessutom kommer det att krävas mer personal och mer ångestdämpande medicin, hävdar Gunilla.

Även för patienter som endast vistas på sjukhus en kort period betonar Gunilla Bergerson vikten av sjukhusbibliotek.

– Många av patienterna som bara ligger inne en natt lider av ångest. Istället för att ta till ångestdämpande mediciner räcker det många gånger att låna en skiva eller talbok på biblioteket. Patienter som har varit hysteriska har kunnat lugna sig med hjälp av

– Sjukhusbiblioteket är ingen lyxverksamhet utan en oerhört viktig resurs i vården såväl för patienter, anhöriga och personal, konstaterar Gunilla Bergerson. Här med bibliotekarie Lars Kollind på sjukhusbiblioteket.

musik. Detta gäller särskilt äldre, dementa och patienter som inte kan svenska.

Biblioteket är också viktigt för att personalen ska orka med sitt arbete.

– Personalen behöver biblioteket för egen rekreation. Att jobba inom vården är många gånger oerhört hårt. Biblioteket fungerar som en oas dit personalen kan gå för att pusta ut och hämta ny kraft.

Att sjukhusbibliotekets bokvagn är oerhört värdefull kan Signe Berg, sjuksköterska på kirurgiska onkologiska mottagningen konstatera. Patienter kommer till denna mottagning för behandling med cytostatika.

– De är utlämnade åt sin egen oro och ångest under behandlingarna som ibland kan uppgå till sex timmar. Då är det väldigt skönt att kunna tänka på något annat än sin sjukdom.

Hade det inte räckt med om ni hade en egen bokhylla?

– Nej! Bibliotekarierna byter med jämna mellanrum ut böcker i varje rum. Vi skulle varken haft råd eller tid att fixa fram aktuella faktaböcker. Biblioteket förser oss också med ett minibibliotek för vår kurs ”Lära sig leva med cancer” som vänder sig till patienter och deras anhöriga.

Även för personalen och de anhöriga skulle en nedläggning av sjukhusbiblioteket innebära en stor saknad. Det kulturella utbudet är viktigt, inte minst för personalen. Det allmänna biblioteket är en typ av friskvård. Vi har en arbetssituation som många gånger är tung. Möjligheten att kunna slinka in i biblioteket en stund på rasten är betydelsefull för personalens hälsa.

Hittar rätt

– Det är helt underbart att komma ner hit till biblioteket. Det har blivit ett viktigt avbrott för oss mitt i allt det tråkiga.

Linda Mattsson är mamma till Caroline 8 år som är patient på Drottning Silvias barnsjukhus. Caroline hittade till biblioteket själv. Hon tycker att det är roligt att gå hit.

– Jag ska lämna tillbaka hockeyböckerna och Djungelboken som jag just läst ut, berättar hon.

Utöver vanliga böcker och kassetböcker lånar Caroline och hennes mamma en hel del faktaböcker.

– Här finns massor av bra faktaböcker för barn som handlar om sjukdomar. Det är väldigt värdefullt eftersom barn tycker om att ta reda på information på egen hand. Och så finns det naturligtvis en massa andra roliga böcker för Caroline. Vi har även lånat tavlor från biblioteket som vi fått hänga upp sjukhusrummet, berättar Linda Planerna att eventuellt lägga ned sjukhusbiblioteket ska lägga ned upprör henne.

– Det är skrämmande att politikerna kan fundera i sådana banor. Det vore tragiskt att spara in på bibliotek. Man är så utsatt ändå, såväl den som är sjuk som de anhöriga. Biblioteket gör så mycket mer nytta än vad man kanske skulle tro.

Caroline Matsson och hennes mamma Linda Matsson hittade mycket bra faktaböcker om sjukdomar på sjukhusbiblioteket.

Ren medicin

– Utan biblioteket skulle vi inte ha någon kultur på sjukhuset överhuvudtaget. Biblioteket är kärnan i alla kulturaktiviteter, konstaterar Victoria Klaiber, lekterapeut på Östra sjukhuset.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

– Utan biblioteket hade skolan fått nöja sig med den här lilla boksamlingen, berättar Carina Erikson, lärare på sjukhusskolan, Östra sjukhuset.

Utan biblioteket ingen teater, ingen musik, ingen dans. Det hävdar Victoria Klaiber, lekterapeut på Östra sjukhuset.

– Vi hade inte haft någon möjlighet, varken kompetens eller tid, att anordna alla de aktiviteter vi har idag utan biblioteket. Det är bibliotekarierna som har kontakterna. Vi får ju inga öronmärkta pengar för barnkultur. Tack vare samarbetet med biblioteket kan vi erbjuda kulturaktiviteter. Exempelvis har vi haft vetenskapsfestival och filmfestival. Vi ser till att de som är på sjukhuset också får del av det som händer i samhället.

Hur viktigt är det med kulturaktiviteter på sjukhus?

– Oerhört viktigt! Det är rena medicinen. Barn som på morgonen är jättedrömmiga och knappt orkar gå upp ur sängen får liv. När man är sjuk orkar man inte leka. Skådespelarna lekar åt barnen och lockar fram den slumrande lekluften och glädjen.

Stunden efter en teaterföreläsning kan man se på barnen hur bra de mår. Ögonen tindrar!

Felaktigt ställa kultur mot vård

– Det skulle vara en katastrof för sjukhusskolan om biblioteket läggs ned. Vi använder biblioteket jättemycket i undervisningen, inflikar Carina Erikson, lärare på sjukhusskolan

– Dessutom är det fullkomligt felaktigt att ställa kultur mot vård. Kultur är en del av vården. När en patient är så sjuk att han eller hon inte orkar öppna ögonen läser vi högt. Och då är det lätt att förstå hur mycket en bok kan betyda. Det är viktigt att tillföra glädje, föra in det friska livet och visa patienterna att vi tror på deras framtid.

Carina Eriksson konstaterar också att det är en myt att vårdtiderna har blivit kortare.

– Många är kroniskt sjuka och åker fram och tillbaka mellan sjukhuset och hemmet. Att det finns en välfungerande skola och ett bibliotek är därför oerhört viktigt.

Så jobbigt ändå

– Det är uruselt att ni försämrar och försöker spara in pengar här när vi har det så jobbigt ändå.

Nedläggningshotet mot sjukhusbiblioteket upprör Julia Persson som under hela sitt liv vistats många och långa perioder på Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus. Hon har skrivit till politikerna och bjudit in dem för att visa hur hon har det. Ingen har hört av sig.

Text och foto Ann-Charlotte Hammarén

Julia är en flitig biblioteksbesökare. Utan sjukhusbiblioteket hade de långa sjukhusvistelserna varit svåra att utvärda.

– Det hade varit jättetråkigt om man inte kunde gå till biblioteket. Många av barnen bor på sjukhuset i långa perioder, vilket blir flera år sammanlagt. De måste ofta ligga i sina sängar. Om vi inte får låna böcker, filmer och musik finns ingenting kvar åt oss att göra.

Biblioteket innebär också en möjlighet för Julia att ha kontakt med skolan och världen utanför sjukhuset.

– Jag brukar låna bibliotekets dator för att maila med mina kompisar.

Dessutom brukar biblioteket ordna med arrangemang som man kan ta del av. Samtidigt med Göteborgs filmfestival ordnades exempelvis en filmfestival i sjukhusbibliotekets regi.

– Det var jätteroligt. Jag hann se två filmer, berättar Julia glatt.

Film är ett intresse hon tack vare biblioteket också kan hålla vid liv under sjukhusvistelserna.

– De har många bra filmer i biblioteket. Julias mamma Gun instämmer.

– Biblioteket är väldigt värdefullt för oss båda. Centralbiblioteket fungerar som en oas för mig och Julia är oerhört beroende av litteratur, musik och film. Tack vare tillgången till biblioteket är det lättare att hålla humöret uppe. Vi tittar väldigt mycket på film, särskilt på kvällarna när det annars inte händer någonting. Utan den möjligheten hade kvällarna på sjukhuset varit väldigt långtråkiga.

Musik är också en viktig del i Julias liv. Förutom ett elpiano som hon fått låna av lek-

Biblioteket innebär en möjlighet för Julia Persson att ha kontakt med skolan och kompisarna.

terapin lånar Julias mamma cd-skivor på sjukhusbibliotekets vuxenavdelning.

– Britney Spears och Melodifestivalen har vi lånat den här gången. De är jättebra, berättar Julia.

Särskilt viktigt är biblioteket de gånger Julia ligger på intensivvårdsavdelningen.

– Det är väldigt tråkigt att ligga där. När man är isolerad är man helt beroende av att bokvagnen kommer.

Medicin för själen

Att ställa kultur mot vård är enkelt – men oftast okunnigt. Sjukvård rör livets innersta – smärtan och lidandet; sorgen och lyckan; livets början och livets slut, och allt där emellan. Det handlar om att bota, lindra och trösta.

Text Carl-Magnus Stolt

Läkare och professor humanistisk medicin

Visst, ibland tvingas man välja. I ett fattigt land som Burkina Faso i Västafrika har man inget sjukhusbibliotek. Man har heller inte råd med bromsmediciner för de många AIDS-sjuka. En dikt eller en roman botar inte infektioner, tarmvred eller hjärtinfarkt. Ibland tvingas man välja bort den kvalitet som finns i de djupare sammanhangen.

Sjukvården kan vara platsen för dåliga och goda besked. Det kan vara platsen för nedbrytande och död men också för tillfrisknande och återvinnande av hälsan. Ofta är det där man begrundar vad som egentligen är viktigt i livet. Det blir ofta tydligt för den som genomgått svår sjukdom – många har vittnat om känslan att få livet på nytt; att se allt med nya ögon men att inte längre ta något för givet. Upplevelser av sjukdom kan medföra fördjupade perspektiv.

Det finns flera sätt på vilka vi kan förstå mer av lidandets eller tillfrisknandets subjektiva mångtydighet. Konst, musik och skönlitteratur erbjuder möjliga vägar till en sådan förståelse. Lyriken kan ge ord åt upplevelsen och perspektivförändringen. Dikten kan bidra till en djupare insikt - för såväl vårdaren som patienten. Sjukdomsupplevelse beskrivs ibland som hemlöshet i världen. Kanske kan en dikt föra den som lider närmare en känsla av hemmastaddhet. Trots att sjukdomen finns kvar.

Genom dikten får man ett existentiellt perspektiv. I en intervju menade poeten Lars Forssell en gång att "Läkarna borde skriva ut lite Lindegren istället för lugnande tabletter". Det tål att tänkas på. Och ibland fungerar dikten som medicin för själen, *medicina mentis*.. Dikt är mer förståelse än förklaring. En läkning som bryter ut. Ord till läkedom.

"Man slår mot patientens möjligheter att lindra sitt existentiella lidande."

Den australiensiske intensivvårdsläkaren RKA Allen har pekat på att lyriken kan bidra till att bättre ana djupet av mänskligt lidande. Han har berättat om hur patienten försvinner i vetenskapliga sammanhang, ersatt av standardiserade relativa risker och andra statistiska begrepp. Den nära relationen mellan helare och patient riskerar att bli ytlig och reducerad i vår värld, skriver han.

Poesi är ett utforskande av det mänskliga. Det är ett sätt att skildra känslor. Lyckan att vara till och lidandet att leva. Poesi, liksom sjukdom, är motsatsernas gåtfulla förening. En dikt är ett destillat av känsla. En dikt, eller ibland bara en del av den, några ord som slår an en ton eller ett ackord, kan fungera som bränsle för eftertanken. Dikten kan fylla många funktioner. Man kan skriva av sig i terapeutiskt syfte och man kan i samma syfte läsa vad andra skrivit.

Att läsa skönlitteratur kan alltså vara terapi, en företeelse som ibland kallas *biblioterapi* - böcker och läsning som behandling vid olika sjukdomar. Läsning kan minska lidandet, öka välbefinnandet genom att ge oss en känsla av mening och sammanhang.

Samma terapeutiska ambition har andra konstarter, till exempel dans och musik. Musik tycks lämpa sig särskilt bra i kontaktskapande och känslöfriggörande syfte. Musikterapi har använts inte minst i vården av hjärnskadade och utvecklingsstörda.

Att bli gripen av konst, oavsett bildkonst, musik eller litteratur, innebär en möjlighet att låna en annan människas förståelseapparat. Konsten sätter det egna livet i kontrast och gungning. Konsten blir med andra ord en livssimulator. Skönlitteratur kan förlänga den egna livserfarenheten.

Ibland framkommer det först efter det att någon dött att vederbörande skrivit poesi kanske för att förstå sig själv. Jag minns en patient, en ung flicka som dog i akut leukemi när hon var 19 år gammal. Ingen, inte ens hennes mamma, hade trott att hon skrev en enda rad. Men efter hennes död hittade man ett kollegieblock fullt med dikter – vackra, enkla, ropande sånger från en värld som var på väg att slockna.

”Att läsa skönlitteratur kan vara terapi, en företeelse som ibland kallas biblioterapi - böcker och läsning som behandling vid olika sjukdomar.”

Carl-Magnus Stolt

Poesin är ett försök att upprätthålla det inre livet hos människan, har Tomas Tranströmer sagt, liksom att fantasin innebär en kommunikation och gränsöverskridande - så att undermedvetna samband blir synliga. Han har talat om sina dikter som mötesplatser som vill etablera plötsliga förbindelser mellan delar av verkligheten som de konventionella språken och synsätten brukar hålla isär. På så vis avslöjas dolda samband. Tillvarons gåtfullhet är själva drivkraften i det poetiska uttrycket. Dikten kan då förstås som en sorts kunskap.

Varför skriver jag då denna lilla krönika? Ekonomin på många av sjukhusen i Västra Götaland blöder. Någoting måste göras för att få ekonomin i balans. Då vänder man blicken mot sjukhusbiblioteken. På Sahlgrenska, Mölndal, Alingsås och Östra sjukhuset hänger nedläggningsshotet tungt över just sjukhusbiblioteken. Det hade varit helt korrekt att lägga ner dem om det varit ren patientvård som varit orsaken till att miljonerna rullar iväg. De flesta bedömare är överens om att så inte är fallet.

Det är alltför lätt att ställa kultur mot vård, särskilt om man inte fullt ut analyserat varför pengarna inte räcker till. Istället slår man mot patientens möjligheter att lindra sitt existentiella lidande. Det är helt andra åtgärder som måste till.

”Sjukhusbiblioteken ger möjligheter att finna en mening mitt i lidandet.” Carl-Magnus Stolt, nordens första och enda forskare i humanistisk medicin, hävdar att sjukhusbiblioteken är vårdande inrättningar med stor betydelse för såväl för patienter, närstående och personal.

Text Gunvor Alexandersson

Carl-Magnus Stolt delar sin tid mellan professuren vid Karolinska institutet i Stockholm och arbetet som chefläkare vid Södra Älvsborgs sjukhus, Borås. Han är specialist i invärtes medicin med särskild inriktning på blodsjukdomar. Han har publiceret såväl skönlitteratur som facklitteratur. Bland hans kursböcker märks den medicinhistoriska ”Kaos och kunskap” samt ”Medicinen och det mänskliga”

Vad anser Du om sjukhusbibliotekens betydelse för vården?

– Det medicinska biblioteket är jätteviktigt, men lika viktig är den andra delen, som rör skönlitteratur, filosofi och etik, och då både för patienten, den närstående och den som vårdar. Det har en stor betydelse för ett välbefinnande och för att finna en mening, när man är mitt i ett lidande, samt när man är nära den som lider. Tillgängligheten av ett

sjukhusbibliotek är av stor betydelse, när behovet finns.

Anser Du att man kan skära bort sjukhusbibliotek som ett exempel på icke-vård?

– Nej, det tycker jag inte! Jag betraktar sjukhusbiblioteket som en vårdande inrättning för såväl den som vårdas, för den närstående och för själva vårdaren. För vårdaren handlar det ju om att vårda sig själv, och då är skönlitteraturen ett tänkbart verktyg, ja ett sätt att spegla sig själv i och bearbeta olika vårdssituationer.

Att läsa skönlitteratur är absolut ingen allvarsbefriande paus! De som ser på skönlitteratur på det sättet, har nog lättare för att prioritera bort sjukhusbiblioteken...

*Sjukhusbiblioteket i Alingsås stängdes fredagen den 13:e februari 2004
Bilden är ett montage*

Obemannat i Alingsås

Moderna sjukhusbiblioteket Medicum vid Alingsås lasarett är stängt. Det var ett integrerat bibliotek med medicinska fakta och skönlitteratur, patientinformation och sökterminaler. Nu står det obemannat och tömt på media.

Text Gunvor Alexandersson
Foto Ola Erikson

Sjukhusstyrelsen i Alingsås fattade beslut om nedläggning den 8/1 med syfte att spara en miljon fram till år 2005. Det vackra och lättillgängliga biblioteksrummet gapar av tomhet och nollade hyresintäkter fram till årsskiftet. Sjukhusbiblioteket beskrevs som icke-vård samtidigt som vårdpersonal förväntas ta hand om sökterminaler och burkar, när bibliotekarier har sparats in. Stängningen överraskade och förvirrade personal, patienter, närstående och besökare.

Bibliotekschef Anna Selme har haft svårt att engagera sig i sin egen avvecklingsplan, som hon fått i uppdrag att presentera på en vecka.

– Man känner sig helt överkörd. Det hela har gått alldeles för snabbt och någon egentlig utredning gjordes egentligen inte. ”Engagerade medarbetare med rätt kompetens” är ju en av Alingsås lasarettens visioner. Detta stämmer ju dåligt, när man vill ha Infomedica på mottagningarna och vårdpersonal som ska vägleda vid datorerna. Anna Selme berättar hur avvecklingen uppör läkare och vårdpersonal.

– Det finns ju inte längre någon möjlighet för dem att hitta de böcker och tidskrifter de behöver i och med att all litteratur i och med stängningen spridits ut över hela sjukhuset.

Har politikerna fått svar på frågan, hur den medicinska kunskapsförsörjningen ska gå till när biblioteket stängts, av sjukhusledningen?

Vice ordförande Åke Larsson (kd) i sjukhusets utförarstyrelse i Alingsås ville ha klarhet från sjukhusledningen och remitterade ärendet om nedläggning redan i november förra året.

– Jag ville ha klarhet i om vi skulle klara av den medicinska informationen om vi lade ner sjukhusbiblioteket. Skönlitteratur kommer ju i andra hand, när vi måste spara in miljoner på vården. Egentligen begriper jag inte varför man har en politisk utförarstyrelse. Jag har ju inte kompetensen som politiker utan måste lita på tjänstemännen.

Åke Larsson hade fått löften av sjukhusdirektör Ulla Stiernlöf om att de skulle klara av att sköta den medicinska kunskapsförsörjningen.

– Jo, då fanns ju intranätet och så hade det öppnats en ny dörr i Regionen. Sjukhusdirektören Ulla Stiernlöf gav löften om att vi skulle klara av den medicinska informationen. Enligt hennes skulle det lösas via tillgängliga burkar som vårdpersonal skulle sköta.

Sjukhusdirektör Ulla Stiernlöf har inte tid för intervjuer, men hinner ändå säga.

– Det är ju inte roligt att lägga ned sjukhusbiblioteket, men det är ju inte vård, nu när vi måste spara in på vården. Övriga sjukhus i Regionen får också se över sina verksamheter, säger Ulla Stiernlöf, som har en fulltecknad möteskalender och sitter med i arbetsgruppen för ny vårdstruktur i Västra Götalandsregionen.

Ann Sohlberg, verksamhetschef inom Serviceenheten och närmaste chef för sjukhusbiblioteket tycker det är konstigt att sjukhusbibliotek inte kämpar mer för att få ligga under kulturförvaltningar.

– Nedläggningen är ett sorgebeslut. När vi fick direktiv om att spara in på allt som är icke-vård, låg sjukhusbiblioteket närmast till hands.

Ann Sohlberg förklarar hur man tänkt sig lösa den medicinska försörjningen.

– Vi vill koppla upp oss elektroniskt i Regionen och haka på deras projekt. Men vi har ju inte tänkt så mycket på hur ännu och det är ju inte fråga om att anställa ny personal. Sjukhusbiblioteket byggdes ju upp under flera år av kompetenta medarbetare. Allt är mycket tragiskt, konstaterar Ann Sohlberg, som än en gång ser sig som verkställare av politiska beslut.

Tänk efter före!

– De som kommer på att man ska ta bort sjukhusbiblioteken har inte hjärta värt namnet, och dessvärre inte mycket till hjärna heller. Viveca Lärn, barnboksförfattare, var en av flera talare som gick till hård attack mot beslutsfattarna vid en manifestation för sjukhusbiblioteken.

Text Ann-Charlotte Hammarén
Foto Ola Erikson

Ett hundratal personer hade samlats på Gustaf Adolfs torg lördagen den 21 februari för att visa sitt missnöje mot de eventuella planerna att lägga ned sjukhusbiblioteken.

- Jag är nästan 60 år och jag har aldrig tidigare varit på en demonstration. Men här skulle jag kunna stå varenda dag, sa Viveca Lärn.

Kollegan Ragnar Strömberg skrädde inte heller orden.

– Förslaget är en himmelsskriande dumhet. Vi måste stå emot det imbecilla lönsamhetstänkandet. Där allt har ett pris har ingenting ett värde.

Jag minns hur det var när jag opererades, hur lätt det är att fixera sig vid den egna kroppen. När man är sjuk en längre tid blir ledan livsfarlig. Ljudet av bokvagnens hjul mot sjukhuskorridorrens linoleummatta är för den sjuke vad musens prassel i löven är för katten.

Det gäller att fortsätta insistera på själva livet, annars är man rökt.

Magnus Hedlund, författare och översättare, gick om möjligt till ännu hårdare angrepp mot politikerna

– Det finns en illvilja, ja en elakhet i detta sparförslag. För inte kan väl någon på fullt allvar tro att man på sikt sparar pengar på att lägga ned sjukhusbiblioteken.

Karin Åström Ikon, facklig företrädare för DIK, påpekade i sitt tal att förslaget att lägga

ned sjukhusbiblioteken strider mot fastlagda politiska mål.

Regionfullmäktige har i sin kulturpolitiska strategi sagt att det ska finnas välfungerande sjukhusbibliotek. Betyder inte det beslutet något?

Dessutom står förslaget i strid med vad vetenskap och beprövad erfarenhet säger. Undersökning efter undersökning visar att det finns ett positivt samband mellan kultur och hälsa. Vare sig man är frisk eller sjuk mår man bättre av kultur.

Margret Halvarsson från Reumatikerdistriktet Bohuslän vädjade i sitt tal att patienternas rätt att söka information inte ska tas ifrån dem.

– Det är klart att det handlar om pengar. Men det kostar också att belasta läkare och personal med frågor istället för att finna svar i sjukhusets patientinformation. Kunskap är en viktig del i tillfrisknandet.

Något som PRO:s Birgitta Dovmyr tyckte politikerna skulle göra.

– Kära vänner! Det rör sig ju om småpengar. Börja med att ta bort krognotorna och politikernas alla gratisbiljetter till Ullevi och Konserthuset så att våra politikerna kan tillfriskna.

– Sjukhusbiblioteken är en ovärderlig resurs i den språkliga rehabiliteringen, konstaterade Ingamaj Lundmark, logoped på Sahlgrenska Universitetssjukhuset. Ingamaj arbetar med rehabilitering av personer som drabbats av tal och språkstörningar efter stroke, en av våra största folksjukdomar och den vanligaste orsaken till handikapp i Sverige

– De som har en normal språklig förmåga har nog svårt att föreställa sig det trauma det innebär att vakna upp efter ett insjuknande och inte kunna uttrycka sig – att inte förstå tala språk och att inte kunna läsa och skriva som tidigare.

– På sjukhusbiblioteket finns tidskrifter och böcker med anpassade texter som vi använder i behandlingen. För de som inte klarar eller orkar att läsa själva finns talböcker som tränar upp förmågan att lyssna på talat språk och att få ett sammanhang i det man hör.

Ingamaj Lundmark hävdade att nedläggning av bibliotek kommer att försämra rehabiliteringen när man inte längre har tillgång till de hjälpmedel som finns på biblioteket

– Vi kommer att få en betydande kostnad om vi på våra enheter måste köpa in anpassade böcker och talböcker för att använda i behandlingen. Vi kommer inte heller

kunna hålla den kvalitet, tillgång och utbud som biblioteket ger. Sjukhusbiblioteken ger även patienterna möjlighet att självständigt välja när de vill låna och vad de vill låna, något som också är en viktig del i rehabiliteringen.

Eftersom många får leva med sitt funktionshinder ger sjukhusvistelsen genom sjukhusbiblioteket en kunskap om att det finns alternativ som gör det möjligt att fortsätta läsa eller lyssna på böcker. Detta är för många avgörande för att överhuvudtaget kunna fortsätta ha den livskvalitet som läsoplevelsen ger.

Den lilla djävla kulturen

Om folk nu skall hålla på, varför kan dom inte bara hålla på. Med den lilla djävla kulturen. Nu pratar jag inte om den stora kulturen. Den stora kulturen ! Den tänker jag inte prata om. Den har vi pratat om en gång för alla. Den är bra. Den är snygg. Den sitter som gjuten. Den kostar, den kostar, men den betalar sig, den betalar sig. Men den lilla, lilla, djävla kulturen den betalar sig inte, nej, den bara kostar och kostar. Suger ut oss allihop. Suger ut varenda nämnd, i varenda styrelse, i varenda region. Det lilla, lilla, djävla biblioteket vid det lilla, djävla fula torget, i det lilla djävla sjukhuset. Jag orkar inte se det längre. Alla dessa djävla bibliotek som ligger i alla dessa djävla städer i detta lilla djävla landet. Det är inte bara bibliotek, det är Folkets hus också. Alla dessa djävla Folkets hus. Alla dessa djävla folk överallt. Alla djävla möten, föreningar. Alla djävla amatörer som springer omkring. Alla dessa djävla amatörer som bara suger ut oss. Visst, ni får gärna vara i Folkets hus, det går bra, men det kostar, det kostar. Kan ni inte betala får ni mötas någon annanstans. Sjunga någonannastans. Tälja gubbar någonannanstans. Måla era djävla tavlor någonannanstans. Alla dessa djävla tavlor som hänger överallt. Jag orkar inte.

Och överallt alla dessa djävla ungdomar som inte vet vart dom skall ta vägen. Jamen, stå inte här i allefall. I denna regionen i allefall. Stå inte här och häng. Va inte så djävla uppkäftiga, så djävla spydiga, så djävla omogna. Ni har ju förfaan inget språk ungdomar! Kan ni inte uttrycka er ?

Det kan ni ju, uttrycka er, det ser man ju, överallt. Hur ni uttrycker er. På ert sätt. Ert djävla sätt. Var som helst, kladdar ner väggar, sprayar, håller på och skriver till varandra. Kan ni inte ta och göra det någonannanstans ? På något annat sätt? Det kostar förstår ni, det kostar att städa, hålla ordning på kvällarna där ni står och hänger. Det kostar att ta hand om er sen när ni blir ännu större och starkare, rånar banker och slår ner varandra. Det kommer verkligen att kosta. Men då sitter nämligen inte jag här längre. Då är det andra som får ta över. När ni blir vilsna, gamla, sjuka, rädda och tappat livslusten då är jag pensionär. Fri. Fattar ni ? Eller fattar ni ingenting eller ? Vad lär ni er i skolan egentligen ? Den djävla skolan förresten. Som bara kostar och kostar. Vad betalar den tillbaka, ingenting. Ingenting. En massa ovårdade, djävla ungdomar som håller på ! Det är ju inte klokt. Lägg ner skolan. Lägg ner hela djävla skolan. Det är ändå ingen som vill gå där. Det börjar redan tidigare förresten, i förskoleåldern. Den djävla lilla förskoleåldern. Vad betalar den tillbaka, den djävla åldern. Inte ett skit ! Lägg ner ! Nu vet jag vad vi skall göra, vi lägger ner det lilla djävla sjukhusbiblioteket, så kanske alltihop självdör. Dör ut. Så kanske alltihop bara dör. Ja, det är billigt ! Det kostar ingenting. Tjofaddelittan lambo ! Nu har jag tagit ett djävla bra beslut. Hur djävla bra vet jag inte, om djävla bra vet jag inte, men ett beslut har jag tagit. Och det var innidjävulen bra att jag tog det beslutet.

För jag sitter i hälso och sjukvårdsstyrelsen i Västra Götalandsregionen jag. Tjofaddelittan lambo ! Ni tycker att jag svär för mycket. Då skulle ni höra dom andra regionerna. Dom vågar knappt öppna käften. Fega, djävla regioner. Nä, vi i vår region bestämde det nu sist att nu ger vi den lilla djävla kulturen vad den tål. Vill folk hålla på kan dom ju göra det ändå. Kladda. Tälja. Uttrycka sig. Kom inte hit med era djävla skulpturer bara. Era lånekort. Era ljusstakar som ni har täljit. Era historier. Era barn eller era liv. Jag sitter kanske bara nått år till och då kan ni väl för i helvete unna mig några rejäla beslut. Era djävla människor.

Lina Ekdahl
poet

Lina Ekdahl läste ovanstående text på Gustaf Adolfs torg den 21/2 under manifestationen mot nedläggningshoten mot sjukhusbiblioteken.

Aha-upplevelse på avdelning 315

Jag visste inte om jag skulle skratta eller gråta när jag återsåg mitt försök till namnteckning på Försäkringskassans avi. Man kunde tolka den första bokstaven som ett "M", men där upphörde alla likheter med mitt dopnamn. Det såg mest ut som en sicksacksöm, placerad på ett slumpvis utvalt ställe på papperslappen. "Eh, det hade nog inte gått att få ut några pengar på den där", konstaterade min man, som hade valt att betala räkningar med andra medel tills jag blev frisk nog att skriva mitt namn.

I grund och botten var detta förstås ingen rolig historia. Jag hade drabbats av en svår havandeskapsförgiftning som hade slagit ut mina njurar. Innan dialysbehandlingen började ge resultat, hann vätska och gifter samlas i min kropp och göra mig väldigt sjuk. Det värsta var inte att bli sängliggande eller att tappa aptiten eller för den delen att vara kopplad till en dialysapparat via kanyler i halsen där mitt blod fullt synligt passerade ut och in (en detalj som kanske var jobbigast för de som kom och hälsade på). Det värsta var synrubbingarna.

Under några omtöcknade dagar hade sköterskor och läkare näsorna i pannan och visarna på den stora väggklockan var krokiga. Det kändes ungefär som att ha hängt med Alice till underlandet. Läsna var det förstas inte tal om. Inte skriva heller, visade det sig när jag skulle underteckna Försäkringskassans avi.

Efter ett plasmabyte och nio dygn i dialys fungerade njurarna igen. Men ju bättre jag kände mig, desto mer orkade jag oro mig för min dåliga syn. Jag formulerade tanken: "Jag kommer aldrig mer att kunna jobba", och bestämde mig för att så hemskt fick det inte vara.

Och det var det tack och lov inte heller. Klockans visare rätade ut sig, jag kunde

läsa rubrikerna i en damtidning och de kubistiska Picassokaraktererna byttes ut mot människor med näsan mitt i ansiktet och ingen annanstans.

En dag kunde jag själv gå (hasa) till matsalen på BB och äta (peta i maten på) min matbricka i stället för att få den inburen på rummet. Där, i en hylla intill matsalen, hittade jag en rad med biblioteksböcker. Jag bläddrade bland dem och hittade Melissa Banks "Flickornas handbok för jakt och fiske" som jag hört talas om men inte läst. Jag kände att jag verkligen ville läsa den och insåg plötsligt att det var just därför den boken stod här: Herregud, det är det här som är sjukhusbiblioteket!

Jag visste förstas att det fanns bibliotek på sjukhus, och tyckte allmänt att det var en bra service för de människor som vistas där, det vill säga en ansiktslös skara ganska ålderstigna individer som hade föga, för att inte säga absolut ingenting, gemensamt med min egen kärnfriska person.

Jag tänker inte gå så långt att jag hävdar att en högre makt slog mig med sjukdom bara för att jag skulle inse det fantastiska och outhärliga i ett fungerande och väl-sorterat sjukhusbibliotek, inte ens för att det skulle passa bra in i den här krönikan. Men ändå.

Jag tog med mig boken in på rummet. Mina ögon vandrade längs ord och rader utan att slira, de blinda fläckarna var borta, jag förstod allting som stod där och läste hela dagen. För första gången på flera veckor kände jag mig någorlunda som mig själv, och kanske är det den känslan som är början på att bli frisk.

Text Marit Kapla
frilansjournalist

Kåseriet har tidigare publicerats i Framsidan 3/2

sista ordet...

När ett bibliotek läggs ned är det ytterst sällsynt att det återuppstår. Det som är kvar är bara vanäran. Så avslutade Mikael van Reis, Göteborgs-Postens kulturchef, sin artikel *Sahlgrenska sparar på själen* (GP 5/2 04). Van Reis tror inte att någon skulle förneka betydelsen av den kulturella dimensionen på ett sjukhus som ju är ett samhälle i sig. Ett samhälle utan bibliotek är ofelbart ett torftigt, obildat samhälle. Han frågar sig om Nordeuropas största sjukhus verkligen ska bli ett sådant.

Att ställa kultur mot vård är enkelt, men oftast okunnigt, konstaterar Carl-Magnus Stolt, nordens första och enda forskare i humanistisk medicin. Han påminner om att vård handlar om att bota, lindra och trösta. "Sjukvård rör livets innersta, smärtan och lidandet, sorgen och lyckan, livets början och livets slut, och allt däremellan." Att lägga ned sjukhusbiblioteken är, enligt Stolt, att slå mot patienternas möjligheter att lindra sitt existentiella lidande.

Ingamaj Lundmark, logoped på Östra sjukhuset, hävdar att rehabiliteringen kommer att försämrats om biblioteket läggs ned. I sitt tal på manifestationen på Gustav Adolfs torg (21/4) beskrev hon sjukhusbiblioteket som en ovärderlig resurs i den språkliga rehabiliteringen. Hon påpekade att de som har en normal språklig förmåga nog har svårt att föreställa sig det trauma det innebär att vakna upp efter ett insjuknande och inte kunna uttrycka sig. Författaren Ragnar Strömberg uppmanade i sitt tal att vi måste stå emot det imbecilla lönsamhetstänkandet. "Där allt har ett pris har ingenting ett värde."

Och det räcker med att slänga en blick i politikernas egenhändigt formulerade styrdokument för att se att de egentligen också borde hålla med. Där står svart på vitt att det ska finnas väl fungerande sjukhusbibliotek som bas för kultur och som resurs i vårdarbetet. Antag att det är som regionråd Kent Johansson tror; att det är så illa att politikerna i sjukvårdsnämnderna helt enkelt inte känner till vad som står i dokumentet. Om det ligger till så är jag snabb att instämma i PRO: s Birgitta Dovmyrs uppmaning "Se till att våra politiker tillfrisknar"!

Ann-Charlotte Hammarén
redaktör

